

Beszélgetés a Szegedi Nemzeti Színház új főrendezőjével

Ruszt Józseffel (1937-2005) a Szegedi Nemzeti Színház új főrendezőjével beszélget Márók Tamás újságíró (Dél Magyarország). A résztvevőket bemutatja: Erdélyi Ágnes.

1988. november 1.

<https://mediateka.ek.szte.hu/items/show/26978>

Hangfájl: 052.mp3

Átirat

[00:00:01](#)

Erdélyi Ágnes: [...] Szegeden köszönhetjük. Talán köztetek nincs olyan idősebb, aki megérte azt a rövid korszakot, amikor Ruszt József itt dolgozott Szegeden és igen fontos szerepet töltött be a színház életében. És azok közül sincsenek már, akik Zalaegerszegre mentek néhányszor autóbusszal, innen a kollégiumból is mentünk, előadást nézni. Úgyhogy most igazán örülünk, hogy Szegeden vagy. És köszöntöm Márók Tamást a Szegedi Egyetem című újság munkatársát és kérem, hogy a bevezető kérdéseket legyen kedves megtenni.

[00:00:43](#)

Márók Tamás: Én is köszöntök mindenkit. Sziasztok. Először is azt szeretném elmondani nektek, hogy a főrendező úrnak negyed... épp egy óráig ér rá.

[00:00:54](#)

Ruszt József: Igen, bocsánat, de ez egy vis maior¹!

[00:00:57](#)

Márók Tamás: Egy vis maior, egy főpróbára kell menni, tehát akkor úgy fogjuk. Úgy gondoltam, hogy először én fogok kérdezni tőle, és utána pedig ti is kérdezhetek mindenfélét. Majd gondolom, remélem, hogy lesznek kérdések, ha nem hát akkor sajnos magamra leszek

¹ kényszerhelyzet

hagyatkozva. Szóval, az Ági itten felsorolt néhány helyet az országban, ugye Szegedet, aztán Zalaegerszeget.

[00:01:21](#)

Erdélyi Ágnes: Kecskeméten is.

[00:01:22](#)

Márok Tamás: Na, ezt akartam mondani, hogy aztán Kecskeméten is dolgozott Ruszt József, közben Budapesten is egyszer-kétszer, szóval berendezte az egész országot, szinte. Na, most ez a vándorlás, ez a régi vándor komédiásoknak a vére tebenned, vagy miért? – van aki egy egész, egy színháznál tölti el az egész életét. Neked miért alakult így a pályád?

[00:01:51](#)

Ruszt József: Az lenne jó. Tehát én híve vagyok a klasszikus időszakoknak. Azt hiszem, én nem. Mindig avantgárdnak kényszerültem lenni, mint ahogy a pályám elején is avantgárd, ha sikerültem, – én tulajdonképpen a klasszicizmus híve vagyok. Tehát én, hogyha író lettem volna, vagy festő lettem volna, akkor, akkor, akkor Goethe² és, és Leonardo³ lettem volna. Elnézést az obszcén összehasonlításért.

[00:02:38](#)

A körülményeim késztettek mindig arra, hogy avantgárd legyek, ami tulajdonképpen annyit jelent, hogy mindig abban a valóságban éltem, vagy kénytelen voltam élni, vagy tudtam élni, meg fölcseréltem, ami éppen adott volt, és nem kergettem Montaigne⁴ vagy Erasmus⁵ – vagy mit tudom én – mintára azt a bizonyos ideált, amit néhányan tudtak kergetni, mert mondjuk ezt a színházban nem lehetett.

[00:03:16](#)

Nem akarok itten ízetlen hasonlatokat tenni, hogy mondjuk hány olyan kollégám, akik – mondjuk úgy, én ötvenegy éves vagyok, és azok mondjuk éppen hatvan vagy hatvanegy vagy

² Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832)

³ Leonardo, da Vinci (1452-1519)

⁴ Montaigne, Michel de (1533-1592)

⁵ Rotterdami Erasmus (1466-1536)

hatvankét évesek – 20 éve ülnek – tehát, hogy válaszoljak – 20 éve ülnek azonos, ugyanazon a helyen, és hát tulajdonképpen sehova nem jutottak, mert ahogy leültek, abban a pillanatban – addig tartották magukat, amíg a széküket tartani kellett. Miután a székük biztos volt, attól kezdve nem is jutottak sehova.

[00:03:48](#)

Igaz a színház sem jutott sehova, ahova kellett volna. Tehát én azért vándoroltam mindig, mert egy rossz, egy nagyon rossz és egy művi társadalmi közegben éltünk, ahol mindig az én szimpátiám, személyiségem, valamifajta varázsom, – bocsánat! – vonzásom megteremtett a politikai vezetéssel, az adott politikai vezetéssel egyfajta szimpátia légkört, azt föl is tornáztam mindig azt a helyet, vagy azt a színházat oda, ahova lehetett, és utána ütköztem és csattogtam azzal a helyi, úgynevezett vezetéssel, mindenféle kérdésben, ami éppen egy színház életében adott volt. Ilyenkor mindig leléptem. Ennyi.

[00:04:46](#)

És tehát, ahogy én egy rádióriportban a múltkor mondtam, hogy nem szabad megvárni azt, hogy az ember feje fölött összedőlnek a hullámok, hanem ki kell lépni. Tehát ha magamat nem tudom leváltani, mert élve nem bújhatok a föld alá, – már ahogy édesanyám mondta – ugye, akkor leváltom magamat, tehát leváltom a körülményeimet.

[00:05:11](#)

És hogyha van hívás, ahova menni tudok, és vannak emberek – ez a lényeges! – akik jönnek velem, márpedig velem mindig jönnek. Nekem mindig úgy mondják, hogy – akik engem nem szeretnek (Köszönöm!) [**ásványvizet kap**] – „*megy a sleppel*”. Hát a sleppet másféleképpen is lehet értelmezni. [**ásványvizet öntenek**] Tehát, hogyha van hova menni, mert hívják az embert és van kivel menni, aki, ahogy öregszik az ember – én ezt hadd mondjam el, pláne, hogy itt döntően lányok vannak, tehát az élet folyamatossága itt bugyorog az árnyékokban – akkor mondhatom, hogy tehát amíg erre egyfajta fogantatás van, hogy az élet folytatódjék, az pedig, az pedig társulásból fakad.

[00:06:03](#)

Akkor addig, addig menni kell. Hogyha egyszer lelépek úgy, hogy egyedül maradok és nem jön velem senki, akkor abbahagyom. Hogy mit csinálok, az már magánügy. Írom az emlékirataimat, vagy kilépek az ablakon, mint hogyha az erkélyre mennék.

[00:06:20](#)

Márok Tamás: Ezzel azt is akarod mondani, hogy a mostani szegedi tartózkodásod sem lesz túlságosan hosszú? Egyáltalán...

[00:06:25](#)

Ruszt József: Nem, ez egyáltalán nem rajtam múlik, ezek, ezek nonszensz kérdések sajnos, mert nonszensz társadalomban élünk. Tehát akkor, amikor én Szegedet annak idején felvállaltam – enyhe gyanúval, és be is igazolódott – mert 2 év múlva olyan csínybe kerültem, amit egy – hogy mondjam? – nem egy művészember nem tud föl vállalni, hanem egy ember, akinek viszonylag ép gerince van, az nem tud felvállalni.

[00:06:55](#)

Márok Tamás: Azt jelenti, hogy Szeged nem vállalt föl téged?

[00:06:57](#)

Ruszt József: Nem engem nem vállalt föl, hanem azt a... Tehát a tehetség az nem egy kellemes dolog. A tehetség az kellemetlen. Ezt a kellemetlenséget bátran kell tűrni. „*Szép összeg, szép lányok feneke, izé, cilinderek mozognak, de jó!, itten(?), szegedi önértet.*” Hát ha ennyi, ennyi ebben a városban, ahol géneket... miközben öt hülye vezeti a várost⁶, miközben géneket operálnak a szomszédban, hát akkor ezt valahogy egy szintre kellene hozni, és a színház, ahol ez ütközik. Hát ne érezze jól magát a plébános! Nem tudom, hogy a rébusz mond-e valamit? Tehát a plébános, most már a plébános rosszul érzi magát. És most azt mondja, hogy tulajdonképpen a plébános, az volt a hibás, mert a plébánosnak azt mondta a presbiter, hogy azt kell csinálni. Nem tudom világos-e, ha olvassák az újságot, ki mit mondott egymásra.

⁶ A Városi Tanács és az MSZMP vezetői: Papp Gyula tanácselnök, ifj. Komócsin Mihály MSZMP városi első titkára, a keményvonalas pártvezetők, akik miatt Pol-Pot megyének hívták Csongrád megyét.

[00:08:00](#)

Márok Tamás: Na, most, ez eléggé, a szegedi közéletéről, ez egy elég elítélő vélemény. Ezt a közönség egészére érted, vagy csak egy bizonyos...?

[00:08:12](#)

Ruszt József: Közönség nincsen. Az egy rébusz, közönség nincsen. Közönség nincsen, közönség nincsen 40 éve. Közönség nincsen... Hát ez nagyon nehéz dolog. Ez nagyon nehéz dolog. Közönség akkor van, hogyha társadalmi igény van. Na, most, amíg – hogy mondjam? – most mondok, mondok egy példát is: rosszul érzem magam.

[00:08:36](#)

És végül is, ti vagy maguk? Nem tudom, hogy tituláljam itt a tisztelt társaságot? Értelmiségi pályákra fognak, ugye kerülni? Tehát amíg én, elnézést, hogy Marlborot szívok, bemegyek egy kis közértbe, valami, nem tudom mi, bementem egyik reggel, vettem öt liter bort, ittam egy izét, nem tudom mit, hogy megláttam hogy a Marlborot, de jó nem kell izé, kértem két kartonnal, meg öt liter bort, három zacskó tejet, meg egy Floraseptet. Fizetek. Megszólalt egy asszony teljes joggal. „*Hát addig nincs szegénység, amíg itt két dobozzal visznek!*”

[00:09:25](#)

Na, most, ebben nem is az szúr meg engem, hogy „*Jézus Mária, nekem ettől kezdve vigyázni kell!*” – tehát olyan elegáns boltban fogok vásárolni, ahol ugyanolyan elegáns, kasztbeliek fognak vásárolni és nem néznek rám ilyen rossz szemmel, hogy én két karton Marlborot szívok. Hát biztos nem egy nap fogom elszívni, ugye?! Tehát itt ostoba a nép. Ennyit a közönségről. Tehát más boltban kell vásároljak. Na, most akkor, ha a közönség olyan, azontúl a kartont doboznak hívja – mert azt nem két doboznak hívják: ez egy doboz és az két karton. És azt a bűnt valóban elkövettem, hogy én egy hétre vásároltam magamnak cigarettát két kartonnal.

[00:10:18](#)

Tehát. Meg a Szeged város. Nem tudom, olvasható-e? Én nagyon, minden stílárius ügyetlensége ellenére – néhány helyen legalábbis – szeretem azt, amit írtam ebben a Szeged című újságba, ahol én igyekeztem néhány dologra visszamenőleg is reflektálni. Ez egy mű társadalom volt,

amiben vagy amelyben mi éltünk, itt a szerepek nem lettek világosan és pontosan leosztva. Tehát az, hogy közönség – nem tudjuk! Új lapot kell kezdeni, nem tudjuk, hogy ki kicsoda.

[00:11:06](#)

Közbeszóló: Bocsánat, hogy közbevágnék! Múlt időben beszélt mind ezidáig és most miről beszél?

[00:11:11](#)

Ruszt József: Hát hogy mondjam, akkor tehát én szeretem azt, hogyha... én szeretem a televízióban is, meg rádióban is szeretem azt, hogyha tehát nem rébuszokban beszélnek, hanem vagy olyan axiómákat mondanak, amire azt mondom, hogy úgy hülye, ahogy van, vagy azt mondom, hogy ezen el kell gondolkoznom, vagy elárulnak olyan intimitásokat, amik érdekessé teszik. Itt volt az Ács Jani⁷, ami, ha mond ez a név valamit, Szeged történetéhez hozzátartozik. Ács János volt az egyik. De Petőfi-rock, s a Paál Isti⁸, satöbbi – hozzátartozik ezekhez a... talán ezekhez a falakhoz is valami módon.

[00:11:53](#)

Ott maradtak, egy órát beszélgettünk, barátom elvitte, és akkor beszélgettek, és kérdeztem, hogy „*na, mi volt az Ács Jani benyomása a látogatásról?*” És akkor az Ács Jani a következőt mondta, azt mondja – mondhatom? –, hogy „*ez a kurva Ruszt, mindig tudja, hogy milyen szarba kell belenyúlni*”. Azt mondja: „*még ide se jött, már felbomlott az egész szar*”. Tehát magyarul: az a szar, amiből én '70 valahányban kiléptem, én ugyanabba a szarba visszajöttem, de mire visszajöttem és körülnéztem, addigra ez a szar már – hogy mondjam? – szét lett osztva...

[00:12:35](#)

Márok Tamás: Másik szarba...

[00:12:37](#)

Ruszt József: Már jegyre adják a szart, mert...

⁷ Ács János (1949-2015) színházrendező, egyetemi tanár, a JATÉ-n tanult, az 1970-es években a szegedi egyetemi színpad színésze és rendezője volt.

⁸ Paál István (1942-1998) színházrendező, a JATÉ-n tanult, a Szegedi Egyetemi Színpad művészeti vezetője volt 1965-1974 között.

[00:12:35](#)

Márok Tamás: Éppen erre akartam én is rákérdezni, hogy vajon megváltozott valami szerinted, hogy...?

[00:12:47](#)

Ruszt József: Meg fog változni! Hogy mi változott meg, nem tudom, hogy ebben nagyon sok ám, nagyon sok ám a kényszerlépés, arról is tudnék beszélni. Arról a kényszerlépésekről szoktunk beszélni, hogy most én miért vállaltam föl? De valahol azért vállaltam föl, mert én nyugodtan ülhetnék, 51 éves vagyok, rendezek, nem tudom, izé, szépen megélek, tényleg semmi – elnézést a munkásosztálytól, meg mindenkitől – szörnyű dolog: én jól élek, ez egy szörnyű dolog! Én jóval jobban megélnék a nemzeti színházban, úgy tolnak le intrikát, ahogy akarnak, ott megyek nyugdíjba, ott fogok feküdni, bemondja a rádió, a temetéséről az állam gondoskodik, mert elértem azt a rangot, amiket. Tessék ezt végig gondolni!

[00:13:39](#)

Akkor miért léptem én onnan ki? Azért, mert ezt a helyzetet nem tudom elfogadni! Hogy miért nem léptem ki egészen? Az az a gyanúper, tulajdonképpen, ami 6 évvel ezelőtt is működött bennem és nagyon igazam volt!

[00:13:57](#)

Mert akkor már, ha ez a város akkor fölvállalja, azt, hogy egy személyi konfliktust, ami akkor nekem az akkori igazgatóval, Pál Tamással⁹ volt, azt a személyi konfliktust le tudja vezetni tisztán és világosan, vezetői módon arra, hogy itt tulajdonképpen mi a konfliktus, meg elintézi azt, hogy miért nem épül a színház! Mert a színház nem azért [nem épült], mert nincs pénz, hanem azért, mert a DÉLÉP, ami azóta kiderült, ez összefügg a focistával. Az egész összefügg mindennel, tehát ez egész egy rendszer. Kohn, Grün beszélget. Azt mondja: „*Idefigyeljen Grün! Hát mióta magyarázom magának? Nem a rendszerben van a hiba, a rendszer a hiba!*” Na, ez a rendszer most tulajdonképpen, itten átalakul.

⁹ Pál Tamás (1937-) karmester, kiváló művész, 1975-1983 között a Szegedi Nemzeti Színház operaigazgatója, 1978-1982 között színházigazgató.

[00:14:49](#)

Mások Tamás: Kezdi elismerni, hogy hiba.

[00:14:50](#)

Ruszt József: Hát reméljük így van!

[00:14:53](#)

Mások Tamás: Na, most a... A rendezésnek a titkairól, hogyan rendezel, a rendezésről még szeretnék egy kicsit beszélni. De a rendezői tehetségeden kívül, te úgy látszik, rendelkezel egy másik adottsággal is, az ilyen színházszervezőnek az adottságával. Milyen plusz tehetség, milyen plusz dolgok kellenek ehhez?

[00:15:21](#)

Ruszt József: Hm, isten tudja, ez... Én azt hiszem, hogy tulajdonképpen vannak filozofikus alkatok, például, és sok ilyen jó vezető, mint – ha ezek mondanak valamit persze! – mint amilyen a Zsámbéki Gábor¹⁰ vagy a Székely Gábor¹¹, és ha én egyáltalán rá tudok látni a magam sorsára vagy képére, én egy politikus vagyok. Ezért félek a politikától eszeveszetten és mindig incselkedem vele. De ezért mindig meg is csiklandozom, meg odadörgölődöm. Mert én egy – mondhatom? – kurva vagyok tulajdonképpen.

[00:16:06](#)

De.... Hm... Az idő rövidsége miatt... Tehát... De a lényeges, a lényeges az, hogy az ember stábot tudjon, csapat tudjon létrehozni. Tehát az, hogy szerveződjön körülötte a dolog. És hogyha szerveződik a dolog, az mindig erőt jelent, az mindig lépést jelent, az mindig tehetséget, lehetőséget jelent, és minden lépésemet – mert azért annyit én nem vándoroltam! – Hát az Ádám

¹⁰ Zsámbéki Gábor (1943-) Kossuth- és Jászai Mari-díjas rendező, színházigazgató, a Katonai József Színház egyik alapítója.

¹¹ Székely Gábor (1944-) Kossuth-díjas rendező, a Katona József Színház egyik alapítója, később az Új Színháznak is alapítója, majd a Színművészeti Főiskola, majd Egyetem igazgatója.

Ottóhoz¹² képest nagyon sokat, vagy a Kazimír Károlyhoz¹³ képest nagyon sokat, de most mondhatnék még néhány nevet.

[00:16:49](#)

Végül is harminchárom évesen, '62-ben kezdtem a pályámat, 12 évet voltam Debrecenben, 12 évet csináltam paralel az egyetemi színpadot, ami olyan mint a Gogol köpenye, amiből az egész magyar avantgárd kibújt, Zsámbékitől Ascherig¹⁴, az egész.

[00:17:08](#)

Voltam átfedéssel öt évet nézve hét évet Kecskeméten, ami egybeesett azzal az úgynevezett vidéki offenzívával, ami a három, úgynevezett vidéki színház offenzíváját jelentette, tehát: Szolnok, Kecskemét, Kaposvár. Államosított Aczél elvtárs¹⁵ minket, ebből a Zsámbékiék bekerültek a Nemzeti Színházba. Én beburkolóztam magammal a Gyurkó¹⁶ féle Népszínházba¹⁷, abból léptem ki menedékként ide, mikor láttam, hogy az csődbe megy.

[00:17:49](#)

Ugyanebben – egy év késés tehát – hogy mondjam, mire én itt csődbe kerültem és elfogadtam a zalaegerszegi hívást, ugyanakkor március elsejével én a Zalaegerszegi Színház¹⁸ igazgatója voltam, március elsejével megszüntették a Nemzeti Színházat, összevonták a kutyasart az izével, az izével, és létrehozták a Katona József Színházat. Hát ez nem véletlen, tehát nem az

¹² Ádám Ottó (1928-2010) Kossuth- és Jászai Mari-díjas rendező, 1953-1956 között Szegeden főrendező, 1956-tól a Madách Színházban dolgozott 1989-ig, a nyugalomba vonulásáig.

¹³ Kazimír Károly (1928-1999) Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas rendező, a Színház- és Filmművészeti Főiskolán 1959 óta tanított, 1987–1990 között a rektori tisztséget is betöltötte, a Thália Színházban dolgozott 1961-től 1991-ig.

¹⁴ Ascher Tamás (1949-) Kossuth- és Jászai Mari-díjas rendező, 1983–2003 között a Csiky Gergely Színház főrendezője, majd a Katona József Színház főrendezője 2011-től.

¹⁵ Aczél György (1917-1991) kultúrpolitikus, a Kádár-korszakban a kulturális élet egyik legfőbb ideológusa, nagyhatalmú irányítója volt. Nevéhez fűződik a 3T, később hírhedtté vált “tiltott, túrt, támogatott” kategóriák irányelve.

¹⁶ Gyurkó László (1930-2007) Kossuth-díjas író, újságíró, országgyűlési képviselő, színikazgató, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja.

¹⁷ A Népszínház 1978 januárjában jött létre az Állami Déryné Színház és a 25. Színház összevonásával, Gyurkó László igazgatása alatt, utazó színházként működött.

¹⁸ 1982. márc. 1-én alapította meg a Zala Megye Tanácsa a Zalaegerszegi Állandó Színházat, Ruszt József vezetésével. 1983 óta a Hevesi Sándor Színház néven működik

én tehetségem sorsáról van szó, hanem egy politikai menetrendről van szó, hát ezt muszáj látni és csak a dátumokat kell egyeztetni.¹⁹

[00:18:25](#)

Az egy más kérdés – és ez, mit tudom én hova tartozik, vagy hogyan, vagy milyen illemszabályok közé lehet a mondatokat beszuszakolni? – hogy én dühből: persze, hogy kiraboltam a szegedi színházakat, mert be akartam bizonyítani, aki jön, az jön! És elvittem harminc embert! Hát jöttek!

[00:18:46](#)

Azért gondolom, a lányok jóval egészségesebbek, mint a fiúk, a fiúk tele vannak mindenféle komplexusokkal. Hátha jönnek, nem? Hát akkor miért ne jöjjenek? Hát jöttek! Csakhogy itten nagyon megsértődtek. Most meg megsértődtek, mert visszahoztam őket. De ez, bár egy picit bonyolultabb is. Nem szabad ízetlenkedni rajta, mert azon a lépésen a színház sorsa múltott, meg az, hogy most Papp elvtárs²⁰ mit csinál ezzel a nem létező csodálatos épülettel?

[00:19:25](#)

Most, hogy visszajöttem, az, az gyilkossági ürügy is, de nem én gyilkoltam. De nem biztos hogy erről kell... Hogy amennyiben... beszélni. Mert ezt az én számlámra írják, hogy én itten 17 embert felakasztottam, meg nem tudom mit csináltam. Hát ez... Nos, amit csináltam, én színházat akarok csinálni. Nekem ezekkel el kell végezni a dolgomat és nem lehet a... nem lehet a deszkákkal(?) vagy a gázgyárral azonosítani a színházat.

[00:20:03](#)

Márok Tamás: Értem, na, most, ezt azért jó lenne, ha elmondanád, hogy te hogy gondoltad, ugyanis óriási visszhangja volt annak, hogy itt, amit te is mondtál, hogy 17 színészt ügymond, ügymond kirúgtál, meg, hogy ugye, jön a Ruszt és akkor rendet csinál, hozza a saját embereit. Én ehhez nem akarok kommentárt fűzni, kommentáld te, hogy hogy képzelted el.

¹⁹ “minden, ami '82-ben történt, csak az 1981. decemberi lengyelországi puccs tükrében vizsgálható. A hatalom lépései és ellenintézkedései éppen úgy, mint a szamizdattevékenység felerősödése, avagy a színházak darabválasztása és előadásai.” (Nánay István: Indul a Katona: egy színházalapítás háttere. Beszélő, 4. évf., 2. sz. 1999.)

²⁰ Papp Gyula (1929-2020) Szeged tanácselnöke 1974-1988. dec. 2. között

[00:20:25](#)

Ruszt József: Én sem akarok kommentárt fűzni hozzá, hanem azt tudom mondani, hogy át tudom tekinteni, hogy mi a feladat, valamelyest, amilyen információim persze erre közvetve vagy közvetlenül adódtak, vagy voltak – hogy azt mondom, hogy van egy csapat, amiből lesz, illetve próbálok. Így visszamenőleg, visszamenőleg egyszerűen erre a feladattervre 44 színész és az a névsor – anélkül, hogy bárkit megbántanék –, az sok, fölösleges és rossz.

[00:20:54](#)

Nem felejtve, 44 színész, mint amennyi itten volt, azon túl, az nonszensz, hogy egy negyedéve vagy harmadéve vagy ötödéve a pályán lévő színésznek a fölbruttósított, az érthetőség [kedvéért] fölbruttósított fizetése lett 6 ezer nem tudom, 6500 forint. Nonszensz! Amorális, úgy nonszensz, ahogy...

[00:21:20](#)

Azontúl egymás elől... Tehát, tehát hogy mondjam? Tehát egyik színész a másik színész kárára humanista, ezt nekik muszáj megérteniük. Tehát ne velem szemben: én antihumanista vagyok, mert én kirúgtam – hát akkor fizesse ő és akkor fele fizetést kap! Ugyanis nem ad a Papp elvtárs, nem ad több pénzt. Papp elvtárs annyi pénzt ad, amennyit. Nem ad több pénzt.

[00:21:49](#)

Na, most, ezzel végül is sikerült egy egészségesebb foglalkoztatási arányt létrehozni, ebbe úgy érzem, a szereposztásokban sikerült sorsukra, figurákra, valamelyes konzekvens törekvést létrehozni, hogy kinek merre tartson a pályája. Azon túl sikerült körülbelül 1000-1500 forinttal mindenkinek a fizetését megemelni.

[00:22:16](#)

Azokból a lézengő ritterekből²¹, akik itten színészként verték a huppot, és azt mondták, hogy mostan itten milyen!... nincs demokrácia, meg így, meg úgy, meg amúgy. És részegen bóklásztak a hogyhívjákon.

²¹ Ritter - német eredetű szó, lovagot jelent

[00:22:32](#)

Kérdező: És milyen alapon választottad ki azokat a színészeket, akiket hoztál magaddal, mert ezek az emberek, ahogy ismert, egy csomó most végző főiskolás, meg most végzett főiskolás is van köztük. Tehát pedig gondolom ilyen rengeteg...

[00:22:44](#)

Ruszt József: Erre azt tudom mondani, és ez akkor két évig gondolva, ahogy a Ribakov²² írja: Sztálin elvtársnak azt nem bocsájtaná meg a történelem, ha elveszítené a meccset. De Sztálin elvtársnak a történelem meg fogja bocsátani azt az 5 embert, akit én hoztam, mert előbb utóbb azért ki fog derülni, hogy annyit érnek, mint azok, akik itt voltak eddig.

[00:23:08](#)

Ezeokról azért nem, ha itt ülnének, akkor szívesen beszélnek, ez világos. Tehát, ők az én barátaim, kollégáim, tehát erről nem... Tehát én olyan összehasonlítást nem merek itten csinálni. Most mit érez abból Iván, aki itt volt és mit ér a Dűdű? Nem is tudom már rendes nevét, Hegedűs Zoltán! Nekem csak Dűdű. Hát tanítványaim voltak a főiskolán, az természetes, hogy érvényes egyfajta, egyfajta olyan kötelezettség, és hát azért egyfajta emberi, baráti, tanítványi, szakmai közérzet mégiscsak kellett! Én nem tudok beállítani ide idegen katonákhoz, mert fogalmam sincs, hogy azok kicsodák.

[00:23:53](#)

Tehát ez egy szubjektív pálya Ezt nem lehet úgy felfogni, mint valamilyen másik munkahelyet, ahol van, azt mondom, hogy van 800 ingvarró és akkor ott lehet demokrácia, mert mindegyiknek az a dolga, hogy varrja az inget. Egy színházban van, ebben a színházban négyszázvalahány dolgozó és körülbelül 110 szakma.

[00:24:18](#)

Hát, hogyha ez nincs ledirigálva, és nincs egy úgynevezett – szép, nem szép – hűbéri hierarchia, tehát azért, mert egyszerre katonaság, egyszerre kupleráj és egyszerre apácázárda. És mikor melyik része érvényes, másképp ezt a munkát nem lehet megszervezni. Ez kívülről lehet, hogy olyan mint egy kupleráj, közben ez úgy működik, mint egy hadsereg. Itt nincs mese! Ez időre

²² Rybakov, Anatolij Naumovič: Arbat gyermekei

működik, itt nem, nem lehet sztrájkolni! Hát hogyha most a Jakab Tamás sztrájkol, akkor nincs előadás! Ki játszik? Beáll az ügyelő és mondja, nem? 800 ingvarró tud sztrájkolni. Más a... tehát más a munka minősége.

[00:25:07](#)

Márok Tamás: Hát én is úgy gondolom, hogy a, ugye, először meg kell határozni, hogy mit akar valaki, a stratégiáját, és ahhoz kell válogatni az embereket, úgyhogy én teljes mértékben egyetértek azzal, hogy neked ezekre a figurákra volt szükséged és őket hoztad ide.

[00:25:25](#)

Ruszt József: Semmi nagyágyút ugyanis nem hoztam, tehát semmivel nagyobb ágyúkat nem hoztam. Egyrészt hendikep, mert főiskolások, és annyi a kötelezettség velük, hogy picit, úgynevezett debütálást kell adni. Ennyi a... ennyi a velük kapcsolatos, a többi szerepeket ugyanazok az úgynevezett vezető színészek játsszák, akik eddig a Sándor János²³ érában a vezető szerepeket játszották. Tessék megnézni a szereposztásokat, meg a plakátokat!

[00:25:54](#)

Kérdező: [...] ha már itt vagyunk, a Barta Mária-ügy...

[00:25:56](#)

Ruszt József: Na, jó, dehát a Barta Mária²⁴ az, az, az egyszerűen semmivel nem... az ő, tehát ő egy fogalom, ő a Barta Mária, ez sem ágyú, sem semmilyen, tehát ez olyan, mint a Niagara vízesés és kész. Szóval, hogy olyan mint a Duna. Tehát ez egy természeti érzérendszer érzésem szerint.

[00:26:24](#)

Márok Tamás: Na, most azért azt hiszem, hogy ebben a nagy, mit tudom én, visszhangban, felháborodásában az is benne van, hogy ha nálunk valaki elveszti az állását, és ez a színészre ugyanúgy, és akkor az egy világtragédiának számít, mert hát marha nehéz elhelyezkedni. Nagyon nehéz váltani, és hát benne van az is, amiről először beszéltünk, hogy, ugye sok, vagy

²³ Sándor János (1937-) kétszeres Jászai Mari-díjas rendező, Szegedi Nemzeti Színház tagozatvezető rendezője 1981-1988 között.

²⁴ Barta Mária, Bozóky Istvánné (1923-2011) érdemes művész, a Szegedi Nemzeti Színház örökös tagja

hát a legtöbb színházban, azért sok színházban ezek az állandó húszéves, 20 évig ott dolgozó emberek vannak és nincs vándorlás.

[00:26:56](#)

Ruszt József: Hát igen, ez nagyon nagy baj. Nagyon nagy baj, ez a vízfejű Budapest, ugye, ahol azt hiszed, hogy ott van, és akkor jelentene ezt, meg olyan lesz amilyen lesz, meg akkor filmezik, akkor akkor televíziózik, akkor szinkronizál, meg nem tudom micsoda, és beáll ez a... áll az egész ország. Ez az úgynevezett Kádár konszolidáció: áll az egész ország! Mindenki nézi a másikat, és közben mondjuk a szlogeneket, hogy az „útján”, hogy megyünk az „útján”, a „szocializmus útján”, nem tudom minek az „útján” megyünk előre. Egy frász! És nem jutunk sehova! Ahol fortyog a dolog, az mindig a végeken van, ahol a dolognak mozdulnia kell, és ezek ciklikusak és periódusok. Tehát rendhagyó módon a változások egyfolytában vidéken zajlottak, miközben vidék!

[00:27:48](#)

Pesten mindig mozdult a fej valamit, vidéken... most hadd ne kommentáljam majd a Magyar Hírlapban a Komócsin Mihálynak²⁵ a cikkét, hogy ő minek tartja magát, vagy minek nem. Hát én még itt voltam akkor, amikor, mondjuk én ennek a szellőjét úgy éreztem! Hát én például ezt ha úgy lehetne, hát fantasztikus hozzászólást tudnék tenni, csak hogy miért? Mert nem vagyok hülye, hogy exponáljam magam! Hogy most ezt a... úgymond nem voltam nem tudom micsoda, nem tudom micsoda, mondjuk én úgy Papp elvtárson keresztül, hogyan tudnám kommentálni, hogy mondjuk itt milyen volt a légkör öt évvel ezelőtt?

[00:28:28](#)

Márok Tamás: Na, most ez, amit mondtál, hogy a vízfejű Pest és a vidéken fortyog valami, ez a színházi életre is érvényes?

[00:28:34](#)

Ruszt József: Hát alapvetően, persze, alapvetően, mert mert ugye ez egy kollektív, ez egy kollektív... Tehát alapvetően teambe tartozó műfaj. Hát hogyha valaki azt mondja, hogy ő

²⁵ Komócsin Mihály, ifj. (1925–2016) – egészen 1985-ig a Csongrád megyei pártbizottság első titkára, keményvonalas kommunista klán tagja.

Vásárhelyi Iskolához²⁶ lemegy, akkor keres magának egy parasztasszonyt, aki hajlandó neki ülni egy széken, meg kukoricát morzsolni, és festi 70 évig. És aztán azt mondja, hogy a Vásárhelyi Iskola. Szentendre, és akkor talál magának egy izét, egy gótikus kiszögellést, festi, néha anatómiát, mint a Barcsay²⁷ – ironizálok, de tulajdonképpen így van – magánügy!

[00:29:12](#)

És aztán majd az élet eldönti, hogy ő mit festett, meg hogy festett, vagy nem tudom. A színház alapvetően mindig társadalmi közeg, tehát magyarul politikai közegben zajlik. Politikai, erre büszkék, akár olyan mint a foci. Na, most tessék csak megnézni, mi történt itten, egyre érdekesebb – dögöljek meg, nem örülök ennek én!

[00:29:37](#)

Márok Tamás: Te drukker vagy?

[00:29:39](#)

Ruszt József: Én? Hogy az istenbe ne! Persze!

[00:29:40](#)

Márok Tamás: Melyik csapatnak?

[00:29:43](#)

Ruszt József: A Szegedi Nemzeti Színháznak!

[00:29:48](#)

Márok Tamás: Remélhetőleg itt nem lesz bunda!

[00:29:49](#)

Ruszt József: Az anyjuk kínját! Tőlem lehet, hogy mondjam, most visszatérek a két karton Marlborora, rám néz két költő, hát nem merek hazamenni! Hát leüt két munkásasszony, hogy

²⁶ Az 1960-as évek elején indult “újrealizmus” kifejezésmód képzőművészeinek Hódmezővásárhely adott otthont.

²⁷ Barcsay Jenő (1900-1988) Kossuth-díjas magyar festő, grafikus

én a burzsuj! – nem? – és ott vagyunk a francia forradalomnál! A focistákat büszkén nézik és hatszázezer vám, izé, nem tudom micsoda, tessék megnézni! Én negyvenegy éves voltam, amikor...

[hangkimaradás]

[00:30:18](#)

Ruszt József: Őszinte?

[00:30:20](#)

Kérdező: Profi módon, politikai...

[00:30:22](#)

Ruszt József: Nem..., igen, igen.

[00:30:23](#)

Kérdező: Akkor, akkor talán itt mondják ki először, hogy ez már nem szocializmus. Vagy hol fogják ezt kimondani, mert ugyanis drasztikusan így van, és káprázatos csalásnak tartom, hogy ebben az országban becsapják az embereket, hogy olyan tömbhöz tartozunk, amihez nem tartozunk, ebbe sehol nem tartoznak ide skizoid állapot, amiben Magyarország él, és ezt ki meri mondani ez a színház, vagy melyik fogja?

[00:30:49](#)

Ruszt József: Ki fogja mondani!

[00:30:50](#)

Márok Tamás: Éppen éppen erről beszélgettünk idefelé jövet.

[00:30:55](#)

Ruszt József: Ki fogja mondani! Szóval, hogy mondjam, van magánvéleményem és van egy úgynevezett, ez nem azonos. Nem azonos. Nekem ugyanaz a véleményem mint neked. Mert én, tessék elgondolni '37-ben születtem, tehát negyvennégy, úgy az 10, – '88 – mondtam,

matematikából mindig hülye voltam, 10 éves voltam, 11 éves, 12 éves voltam, amikor megéltem, ugye, ezt a kataklizmát és a fordulatot, egy úgynevezett koszvakaró, tehát borbély volt az édesapám, volt egy kis üzletünk, egyedül dolgozott, édesanyám néha besegített manikűrözni.

[00:31:33](#)

Megértem azt, hogy a másik borbély – tehát ez már olyan mint az Ulysses, mit tudom én, Kubinyi Béla. Tehát ez már olyan már olyan, ez már olyan Homéroszi. Tehát Kubinyi Béla volt, Kubinyi Béla Isaszegen – ki tudja, hogy az hol van – Isaszegen másik borbély, aki belépett a nem tudom mibe, és államosította az én édesapámat. Voltam 14 éves, nyár volt, édesapám hordott egy nadrágot és fehér köpenyben, 7 forint 20, akkor elmesélem.

[00:32:06](#)

Milyen országban élünk? Ugyanis az nem ideákat jelent, meg hogy most hova tartozunk, hanem élményeket jelent. Mert élményekből dolgozik az ember. Ott állt apám fehér köpenyben, 7 forint 20 fillérért, csak jött Kubinyi Béla, csak nem tudtuk, hogy őt már államosították vagy nem, államosították apámat, bezárták a borbélyüzletet, egy nagy léccel beszögelték az ajtót, ott álltunk az utcán – az apámnak a fehér köpenyét levették – a hét forint 20 fillérrel és nem volt 2 évig borbély a faluban.

[00:32:37](#)

Tehát nem az volt az érdekes, hogy megszüntették a kizsákmányolót, nem tudom milyen középosztályt és apám éjszaka járt a parasztokat borotváltni. Meg, hogy én szentképeket festettem vásáros asszonyoknak, „engedjétek hozzám a kisdedeket” meg ezeket, az esküvői képeket rajzoltam, abból érettségiztem le, abból tartottuk el a családot. Tehát én tudom, hogy ez mit jelent, és amire neked válaszolni akarok: az, hogy szubjektív dolog, és vállalom, az, hogy ennek a 12 éves kisfiúnak kiderül 51 éves korára, hogy igaza volt, azért ez nagy dolog! Mit ne mondjak! Én ezt megértem és nem vitt el a rák tavaly, mert hát megoperáltak, kivették a vesémet, túléltem, hát mit csináljak? Kiderült az, ami kiderült.

[00:33:34](#)

És azt, hogy vissza kell, és ez az értelmiség szerepe, és ez az értelmiség feladata, meg ez a ti dolgotok – ki mennyit vállal belőle, persze! – hogy megtalálni azt a pontot, ahová vissza lehet

csatlakozni a magyar történelmi múltba. Az lehet, kinek milyenek az eszméi! Hova lehet visszacsatlakozni, ami tiszta, ami nincs retusálva, ahol nem úgy van az egyik fénykép, hogy ott a [kamerád?]²⁸, a másikon meg nincs ott? Hát akkor hogy volt? Hát akkor minek higgyek?

[00:34:11](#)

Minek higgyek? Hát akkor, hát akkor hogy van az, akkor hogy van az, hogy a szocializmus folytonossága? Mire, mire, mire folytonosan? Hát akkor folytonos, igen, ha van ahova vissza csatolnom, ez a ti nemzedékeknek a feladata! Azt az azonosulási pontot megtalálni, ahova a magyar történelmet majd vissza lehet vezetni? Nekem erre vannak écaim²⁹, de hát ez egy más kérdés.

[00:34:42](#)

Márok Tamás: És te mit, hány évet mennél vissza?

[00:34:46](#)

Ruszt József: Hát visszamennék '45-re – nem vagyok ebben fölkészült – vagy visszamennék '18-ra, tehát mindenféleképpen visszatérnék a koalícióra. Tehát ezt elég nyersen maga a Nyers³⁰ elvtárs is megfogalmazta. Nem véletlen! Ők is pontosan tudják azt, hogy – tehát nem becsülik, nem becsülik le, sőt előre tudják, hogy ebben a szürke pulóverben, egy szemüveges fiatalember ma Magyarországon mit fog kérdezni, ezt ők pontosan tudják! Ne érezd ilyen magányosan magad!

[00:34:25](#)

Kérdező: Hát éppen ez az, hogy nem érzem!

[00:35:27](#)

Ruszt József: Így van! Ők pontosan! Ők pontosan tudják, csak kérdezni kell, akkor addig kell kérdezni! Kérdezni. Mindig kérdezni kell.

²⁸ társ, barát, cimbora, bajtárs (francia eredet, német közvetítéssel)

²⁹ ötleteim (éca, écesz - jiddis)

³⁰ Nyers Rezső (1923-2018) közgazdász, politikus, az “új gazdasági mechanizmus” kidolgozásáért felelős reformer kommunista

[00:35:36](#)

Márok Tamás: Tessék kérdezni! Az ilyenkor... ilyenkor nem szokott senki sem kérdezni, amikor ugye felszólítják. Hát nekem van egy kérdésem addig, amíg esetleg másoknak is... az idő... Akkor térjünk vissza egy kicsit a színházhoz. Ugye a rendezőnek a szerepével. Churchill³¹ azt mondta a vállalkozásról, hogy a vállalkozásról sokan azt hiszik, hogy ez egy rühes farkas, amit agyon kell verni. A mások azt hiszik, hogy a vállalkozás az egy tehén, amelyet állandóan fejni lehet. Pedig valójában a vállalkozás az a ló, amelyik az igát húzza.

[00:36:14](#)

És azért a rendezőről is vannak ilyen elképzelések – te is tudod -, hogy a rendező, valaki azt mondja, hogy egy őrmester, aki kiosztja a parancsokat. Aztán van, aki azt mondja, a rendező az egy pszichológus, aki a színészből, ugye kihozza azt, ami benne rejlik és megformálja a darabot. Vagy megint mások gondolják, hogy a rendező egy tanító, aki a színészeknek ugye megtanítja, hogy mit kell, hova kell lépni, hogyan, mit kell csinálni a színpadon? Te melyik típushoz állsz közel? Neked mi a véleményed a rendező feladatáról?

[00:36:48](#)

Ruszt József: Hát nem tudom... Szóval ez..., ehhez kellene egy olyan fényképezés, ami, ami.... ami azért... nehéz, nehéz dolog... Nem tudom, hogy én mi vagyok, én bizonyára rendező vagyok, mert mert hát szóval úgy néz ki – eddig legalábbis. Elég hosszú idő óta úgy néz ki, mint hogyha rendező lennék. Nagyon sok ebben a... Nagyon sok ebben a pedagógiai elem, a pedagógiai elem mögött pedig az van, hogy nagyon, nagyon kell tudnom a színészmesterséget ahhoz, hogy egy próbán végig vigyem azon a katalizmán azt a színészt, abban a figurában, amire más esetleg elhasználna három hetet, és én mondjuk azt meg tudom vele csinálni egy nap alatt, vagy két nap alatt. Tehát ennyit a pedagógiai elemről és a színészmesterségről.

[00:37:53](#)

A színészmesterség tudása pedig emberismeretet jelent. Az pedig, az pedig annyit jelent, hogy meg tudom értékelni azt, hogy te hogy ülsz. Tehát, hogy ülsz. Tehát tudom... tudom miért.

³¹ Winston Churchill (1874-1965) brit politikus és történész, az Egyesült Királyság miniszterelnöke 1940–1945 és 1951–1955 között.

Tehát – nem nem, nem! rosszul fejeztem ki magam, hogy értékelem! – tehát: én oda nézek és utána le tudom rajzolni, hogy te hogy ültél.

[00:38:17](#)

És tudom azt, hogy egy ilyen kéz mit jelent, egy ilyen nyaktartás mit jelent, mert annak vannak ilyen... Tehát annak van egy tipológiája, tehát van, van egy, van egy emberismereti, hogy mondjam – rendszer, tapasztalási rendszer, ami persze, hogy mindig, minden egyéniség mindig mindent cáfol, de egy igazodási pont arra, hogy... Na de, mert nekem mindig konkrétan egy bizonyos színésszel van dolgom, tehát nem tévedek, mert ha tévedek, akkor az úgylis rögtön kiderül, mert ő azt cáfolja.

[00:38:54](#)

Azon túl... azon túl, hogy mondjam? Amennyit én a magam... tehát amit én magamról föl tudok fogni, én azt hiszem, inkább karmester, karmesterhez tudom hasonlítani a saját munkámat, mert tulajdonképpen téridőben egyfolytában a tempó-ritmust csinálom, és karmester zenei értelemben is, hogy... minden elhangzó szónak vagy mondatnak, vagy dikciónak tulajdonképpen, azt gondolom, megvan a maga hangszere. Abban a valamifajta együttesben, amelyben egy előadás megszólal.

[00:39:41](#)

Azon túl köztudott, hogy szép képeket szoktam csinálni. Ezt szememre is vetik sokan, hogy modoros vagyok, meg rituális, meg nem tudom... Hiszek benne, meg szeretem, mert ebben a gyerekkorom van benne, a ministránsokkal, a templommal, az esküvőkkel, tehát az iparoskörrel, ahol ültek együtt az emberek...

[00:40:11](#)

Tehát millió olyan képet őriz az emlékezetem, az érzelmi emlékezetem, amit szeretnék megteremteni ebben az – egyébként nagyon rossz – képrendszerben, amiben a mai élet zajlik. Tehát mondjuk ez a kis kocsmá, ahonnan itten mi most bejöttünk, hát ez hol?... Hát hol van az attól, amilyen a tatai vendéglő volt az én gyerekkoromban, ahol ült a Réber bácsi vagy a nem tudom kicsoda, és ezt mondjuk akkor – hogy vissza lehessen utalni valahova, mert erre nincs nektek képetek, tehát amiről van akkor szó – az ennek a montázs-sorozata.

[00:41:03](#)

Ebből – és itt a szörnyű radír ebben a 40 vagy 70 esztendőben – hogy ebből senki nem visz tovább semmit. Hát ezeket a székeket, ezeket nem érdemes megjegyezni. Ezeket a poharakat, erre nem érdemes emlékezni. Erre a hangulatra, a rosszkedvű pincérre, arra nem érdemesek, tehát nem visz senki semmit. Tehát dobáljátok el egyfolytában, s van egy iszonyú-iszonyú sebességigény, meg egy várakozás. Ez ennek a generációnak, a véleményem szerint a problémája, ezt most le-föl, most az itteni korosztályt nézve, le-föl, három-négyet értek alatta.

[00:41:51](#)

Innen vannak a semmittevések, innen vannak a torzulások, egyszerűen nincs mit, mihez tenni. Nincs mit, mihez tenni! Nincs! És színházat, színházat, – tehát hogy mondjam? – színházat játszani, tehát ott kezdődik, és ezért lényeges a színház minden korban, mert pontosan megmutatja, hogy nincs közmegegyezés. Hát nincs egy közmegegyezés! Mert színházat akkor lehet játszani, hogyha beül a néző és van 5 dolog, vagy 10 dolog, vagy 3 dolog, vagy 1 dolog, amiben egyetértünk, hogy az azt jelenti.

[00:42:28](#)

Tehát ad absurdum, épp ma mondtam egy kollegának, ad absurdum bejön az úgy nevezett néző, beül. 7 óra, kezdenek. Első szituáció, bejön egy idős nő: „*Jó napot kívánok!*” Nagy derűlttség, és meg se szólalt. „*Akkor jó estét!*” Az a reál, nem? Hát jó estét! És akkor közölni kell vele, hogy most azt játsszuk, hogy reggel van, jó? „*Jó reggelt!*” „*Mehettek dolgozni, szevasztok.*”

[00:43:07](#)

Primitív szinten így van. Hát amíg nem tudom, de most akkor visszamehetünk, izé, nincs meg nem, jó, rossz, nem tudom mi, zűrzavar... Nincs megegyezés. Ezért használ nagy formákat, durva formákat. Ezért van az a zene ma, ami, ezért van a rock zene. Ezért minden nagy formákba próbálja kipörögni, kipörögni magát egyfolytában. Mindent gyorsítani akar, mert el akar érni valamit, ami rögzíthető.

[00:43:41](#)

Régen egyszerű volt, mert megvolt a maga társadalmi szerkezete, gondolkodása: „*tiririm, tiririm, tiriririm, tiririm, tiririm*” És mindenki tudta, hogy ez egy nagyon szép

levezetés. Tomika domináns, szubdomináns, domináns, kész, ennyi. „*tiririm, tiririm, tiriririm*”... Most amikor a szülők: „*Neee, ott, ott, izé, ne!*” És közbe, közbe, ez az izé megy, az micsoda? Nem akarom ezt töletek elvenni. Én nem szeretem, az egy más kérdés, tucat dolog, mert...

[00:44:19](#)

Márok Tamás: Erre, hogy a világ ilyen, számunkra kevésbé lakható vagy elég idegen, erre milyen válaszokat lehet adni? Mert szerintem három alapvető válasz lehet. Te mondtad, hogy szeretsz szép képeket tervezni, tehát a színpadon, erre lehet egy szerintem egy archaizáló válasz, amelyik viszonyul egy olyan korhoz, amikor még otthonos volt a világ és a tárgyak...

[00:44:41](#)

Ruszt József: Archetípusokhoz, tehát hadd pontosítsam, archetípusokhoz. Egyfolytában odáig próbálok mindig menni, hogy a fiú fiú legyen, a lány lány legyen, szerelem szerelem legyen, a gyerek gyerek legyen, a mama mama legyen, a mosdótál mosdótál legyen, az este este legyen, a védekezés az védekezés legyen, a támadás az támadást legyen, tehát fölismerhető nyelvet újra kell, újra kell egy nyelvet csinálni, ami az érzékeken keresztül újra tudja mozgósítani ezt az ostobán beszélt nyelvet, amin megpróbálunk gügyögni egymással. Hogy „*haladunk a szocializmus útján*”. Hát haladunk. Az útján. Nem? És hát „*a csapataink dicsőségesen visszavonulnak*”. Hát micsoda bukfenceket, meg izéket csinálunk a nyelvvel! Nem?

[00:45:41](#)

Kérdező: [hangminőség miatt nem érthető]

[00:46:07](#)

Ruszt József: Igen. Nem, rám mondják, nagyon sokszor, hogy én modoros vagyok, ismétlem magam, ugyanazt a színdarabot rendezem egyfolytában, tehát ugyanazt a kelléktárt használom, satöbbi, satöbbi. Nem, ezt rám használják. Sokszor jogosan, mert valóban ismétlem magamat. De hát ez, hogy mondjam, hát ez... Az, hogy az, hogy megismerhető, hogy ezt én rendeztem három ízéből, azt ugyanúgy az Ady versekben is meg lehet ismerni, mert három szó a címe.

[00:46:40](#)

Csak köszönhetően, annyival fontosabb Ady, itt anélkül, hogy idétlen hasonlatot tennék, hogy megtanulta. Mozartot, meg lehet ismerni – akkor a Mozart saját magát plagizálta? Nem, egyéniség!

[00:46:54](#)

Márok Tamás: Igen, hát épp ez az.

[00:46:55](#)

Ruszt József: Egyéniség. És itt a kor. Csak a színház be van zárva a saját korába. Hadd mondjak el egy, és azt hiszem hogy... Én nagyon hadilábon állok. Az én mesterem Nádasdy Kálmán³² volt. Ez nem mond maguknak sokat, nagyon nagy ember volt. Nagy rendező volt és az utolsó, tehát az utolsó nemzedék, akiket kieresztett, az a Zsámbéki osztály volt, és előtte eggyel végeztem én. Sándor Jancsi egyébként az osztálytársam volt. És én nagyon nem szerettem és ő se szeretett engem, ennek sok oka van, – most ez hosszú, nagyon érdekes lenne elmesélni. És évek múltak el.

[00:47:53](#)

És ma már rajta kapom magam azon, hogy csak ülök a nézőtéren, és egyszer csak nézem és vetem le a kabátomat. Szoktam már, szinte már észre se veszem, tűröm fel a nem tudom micsodámat, a színészek már ezt tudják, mert én nem figyelem magam. És hányszor rajta kapom magamat, hogy úristen! fölsejlik, akkor amikor az öreg ugyanígy vette le a kabátját, ugyanígy tűrte fel, és tudtuk, hogy balhé lesz. Mert, tehát hogy, hogy hagyományozódik át egyfajta „egy vessző, vessző” – jelzőrendszer, vagy mit tudom, hogy nevezte ezt az ugrást?

[00:48:36](#)

És eltelt, mit tudom hány év, teljes depresszióban, nagyon boldog és nagyon sikeres kecskeméti évekkkel, és közepén tök magányosan, mert ugye, hát – mindegy – magányosan. Nyáron a színészek elmentek én meg ott maradtam Kecskeméten, ott volt lakásom. A színészek elmentek, nem volt dolgom, nem tudom mit csinálni semmit.

³² Nádasdy Kálmán (1904-1980) háromszoros Kossuth-díjas opera-, színházi és filmrendező, színészpedagógus, színházigazgató, műfordító.

[00:49:02](#)

Senkit nem bántok meg vele, ugye? Nem, cigány gyerekekkel ott ültem az izében, ugye, nekem volt pénzem, hát ők meg ott buliztak. Engem ez így érdekelt, hogy ők ottan... és aztán fizettem nekik, ők kihasználták, „*így Gazsi, úgy Gazsi*”. Hát ezzel telt a nyár, egyszer éjfélkor nyílt egy ilyen oldalfüggöny, mint valami jelenés, jön a Nádasdy Kálmán. Kecskeméten, az Arany homok, azt hiszem, mert vidéken így nevezik, érdemes megjegyezni, Arany homok, Arany bárány, arany... mindegy, én azt hiszem itt nincs.

[00:49:42](#)

Hozzászólás: Égő arany!

[00:49:43](#)

Ruszt József: Itt is van tehát! Olyan vidéket, olyan vidéki megye nincsen, ahol nincs arany. Csak csodálkozom, hogy nem Arany Szeged vagy Arany Tisza. Hát itt azért van valami remény.

[00:49:53](#)

Márok Tamás: Végül is az Égő aranyt átkeresztelték.

[00:49:56](#)

Ruszt József: De tényleg, Arany homok, úgy hívták Kecskeméten, nyomakszik befele Nádasdy Kálmán. Fölálltam. Elébe mentem. Már akkor is nem volt jó, tehát már csak nem mindig használtam a szemüveget. Az ő szeme se volt jó. Meredt két szemüveg, így meredten. Néztam: „*Tanár úr!*” A következő mondat, ezt azt hiszem, míg élek nem fogom tudni megfejteni, csak szegény... „*Ruszt hát ki gondolta, hogy a tisztulás ilyen jó, ki gondolta, hogy maga egy ilyen becsületes ember!*” Most ezt, mire, hova, hova? Hát ez hozzátartozik a titkok mezejéhez.

[00:50:45](#)

Most ott álltam vele és megölelt, megpuszilt, mert én ott leálltam, megölelt, visszaöleltem és nem tudtam mit mondani, mert itt tartotta a fejemet és így nézett. Mondtam: „*Tanár úr, tanár úr, tanár úr! Talán egy könyvet fogok írni a tanár úrról!*” Cigánygyerekek ott, pincérek ott, izé a Kodály Intézet kiderült, [...] hogy ott a Kodály Intézet és ott voltak a kínaiaknak, akik

szolmizálni tanultak, meg aztán japánok. Meghúzta így a fülemet és „*Meg vagy őrülve, az ember ne hagyjon nyomot maga után, mert megszünteti a legendáját!*”

[00:51:28](#)

Na, ez az! Ez a magyar művészsors, hogy... Ne hagyj! Nem, ő semmit! Én itten ezt el tudom mondani. Öt sor meg valami. Egy lepkegyűjtemény. Ott van a Néprajzi vagy mit tudom, milyen múzeumban. A Természettudományi Múzeumban. Kiderült, lepkegyűjtő. Így küzdött a Rákosi rendszer ellen. Lepkét gyűjtött. Fordított. Fordított, de nyomot nem hagyott maga után, semmit.

[00:52:04](#)

Az én lelkem vagy továbbmegy, vagy... Most ezt arra meséltem, azt hiszem – miért kezdtem bele? – én egyfolytában, egyfolytában, dafke, dafke, ha kell, ha nem, nyomokat igyekszem hagyni magam után, olyat, amilyet. Olyat, amilyet. Neki az volt a dolga, és én tanítványa vagyok, ennyit akartam elmondtam nektek akkor. [...] Hagyjatok magamra [...] Aztán aki belépett, belelépett. [...] De valamihez viszonyítva.

[00:52:47](#)

Kérdező: A darabválasztásaiban annyira rangosak. Zalaegerszegen nagyon széles számban választott [...] Szegeden is ez-e a terve? Itt egy egy zárójeles kérdés, ami egyébként nagyon érdekelne. Biztos [...] hogy szabad-e beszélni róla, hogy *Az Arbat gyermekei*³³, ugye Ön rendezi? Hogy ön írta a forgatókönyvét?

[00:53:14](#)

Ruszt József: Hát erről ne beszéljünk, mert ezt én írom, csak ezt nem szabad. Ennek van egy jogrendszere. Hogy ezt ki, tehát ez tény. Persze, csak nem lesz odaírva, hogy ezt én írom. Nem lehet. Ezt Alekszejev akárcicsoda. De ezt a kutya nem figyeli, itt a dohány a lényeg, itt a szegények Moszkvában.

[00:53:39](#)

Kérdező: Mikorra várható, hogy bemutatják?

³³ Anatolij Ribakov - N. L. Szkorik: *Az Arbat gyermekei*

[00:53:41](#)

Ruszt József: Ha minden igaz, január 7. Egyébként mindenkit nagyon sok szeretettel látok a próbán, hogyha kedvetek van, be lehet jönni...

[00:53:55](#)

Márok Tamás: Hát némi ügyesség a portán azért kell.

[00:54:00](#)

Ruszt József: De, hogy mondjam, tehát itt annyi a... én nem tudom, hogy lehet ezt nevezni súlykülönbség vagy fajsúly-különbség, vagy közeg-különbség, hogy ez nagyon érdekes, hogy mindezeket majomkodom. Tudom, de hát én végül is kikerültem a közegemből és csak majomkodni tudok, legfeljebb ügyesebben vagy kevésbé ügyesen. De ahol én tetten érhető vagyok, meg látható vagyok, az a munkám, mert azokban... az nagyon látható dolog.

[00:54:36](#)

Most ez a munka végül is, ugye, amit maguk vagy ti csináltok az nem látható, mert ez mindenkinek, maga, ennek a kollektívának úgy sok értelme, vagy sok izé, tehát nincs közege. Tehát ahhoz, hogy felvegyük a kapcsolatot, hogy most ilyen – ahogy azt az újságok írják -, ahhoz sokkal egyszerűbb... A színház arra való, hogy oda bemenjenek. És nem arra való, hogy a színház onnan kijöjjön, tehát ez maga a közeg olyan. Hát a színház arra való, hogy oda bemenjenek.

[00:55:13](#)

Most az nagyon érdekes és ezt ki is találták itt a munkásmozgalom történetéből, színház: kimennek és virslit esznek, jelszavakkal nyilvánulnak meg. Börgyár és Gobbi Hilda³⁴ és illegalitás. Ez mind nagyon szép dolog.

³⁴ Gobbi Hilda (1913-1988) Kossuth-díjas, érdemes és kiváló színművész, részt vett a munkásszínjátszásban, szerepet vállalt az ellenállási mozgalomban.

[00:55:30](#)

De alapvetően, alapvetően arról van szó, hogy a színházba be kell menni. És ha azt lehetne, miért ne lehetne? Ahol a műhelymunkát meg lehet lesni, tehát a próba, ahol ott az egy vivisection³⁵ tulajdonképp, az kemény dolog. De én mindig igyekszem mindezt úgy csinálni, hogy nyilvánosan önérzeti metszések ne legyenek. De van olyan is és akkor, akkor aztán fölmegegyek és elintézem közeli, hogy mi a gond... Csak már szorít az idő.

[00:56:33](#)

Kérdező: Azt szeretném kérdezni [....] Mi az ami ezután jöhet, mert gondolom amit Ön csinál, az mégis csak klasszikus. De az általános, hogy a sikerek elviszik a színházat nagyon messzire. A hatásnak olyan irányába, ami céltudatosan működik. De mi van ezután? Mi az, ami a modern színház után következik?

[00:56:59](#)

Ruszt József: Nem tudok rá, tényleg nem tudok rá válaszolni, mert azt hiszem erre nem lehet választ adni. Tehát azt mondom, hogyha megnézi, tehát, hogy mondjam – elnézést, csak egyszerűbb a letegezés nekem, jó? – tehát, hogyha megnézel egy Leonardo³⁶ képet és így nézed, na de annak a birtokában, hogy utána Manet³⁷ van, és utána nem tudom mi van, de amíg a Leonardót nézed, addig abból nem lehet a következő állomást vagy lépést megtenni, ezt nem lehet tudni.

[00:57:34](#)

Az egyszerűen jön. Tehát erre a válasz, erre – tehát erre a tudomány mindenfélét válaszolhat, meg elemezhet, erre mindig a szlogen: „*az élet adja meg a választ*”. Ott van a, csak nem emlékszem, ki volt a – hát nem tudom, azt se tudom, milyen szakosak vagytok – ki volt a mestere a Raphaelnek³⁸, és ott van egy, meséltem egyszer, úgy 30 évvel előbb, milyen

³⁵ élve boncolás

³⁶ Leonardo da Vinci (1452-1519) reneszánsz olasz polihisztor, festő

³⁷ Édouard Manet (1832-1883) francia festő és grafikus, a realizmus és az impresszionizmus határát jelentő korszak egyik legnagyobb alakja.

³⁸ Raffaello Sanzio (1483-1520) reneszánsz olasz festő

ember?... és akkor a mester lefestette kicsit mereven, egy ilyen sakk-kockás képben, milyen ízé, „*Kulcsátadás*”³⁹ [címmel].

[00:58:15](#)

És utána utána megfestette ugyanezt a Raphael úgy, hogy egy kicsit a kockák más perspektívából vannak, rövidülnek, [...], s egy kicsit így megmozdult a kép. Ugyanezt a képet. Na, most hát kinek jut ez eszébe? Tehát erre, tehát magyarul erre nem lehet válaszolni, majd a, – hogy mondjam? – tehát aki holnapután rendezni fog és majd ráüt Ács Jani fejére, majd akkor az Ács Jani gondolkozik, hogy ő nem tud tovább, mint ahogy én rám egyfolytában rám üt az Ács Jani és én meg az ő fejére.

[00:58:51](#)

Erre nem, szóval erre nem lehet válaszolni. Én nem tudok rá válaszolni! Nem tudok rá válaszolni. De olyasmiket tudok mondani, hogy én a Janit nagyon szeretem és szeretem ha a szépeket, jót csinál, annak van is, van ugyanis egy profi szférája is egy munkának, nem csak tehetség szférája, és nagyon sokszor azt látom, hogy én lehet, hogy szart csinálok, de azért nagyon profi módon van megcsinálva. Aztán látok mindenféle tehetséges dolgokat, nagyon szarul megcsinálva.

[00:59:31](#)

Azt mondom, hogy slendrián, mert azt ki kell dolgozni, mert azt meg kell mutatni a színésznek. Most mindegy, hogy kikről van szó, filmről van szó, színésről van szó, fikcióról van szó, bármiről van szó. Ezt nagyon sokszor. Tehát én kidolgozottabb szar előadásokat szoktam csinálni, mint amilyet mondjuk a Jani. Legfeljebb azoknak nagyobb néha lendülete vagy az igazsága más, mert én már a te apád vagyok.

[01:00:01](#)

És engem ezek a viszonylatok érdekelnek, őt pedig a... őt még mindig a fiú, a fiú mozgatja. Tehát ezek viszonylatok izgatják az életben, meg a dráma, ami az ő igazsága. Én már simogatok, meg nem tudom mit csinálok, más, én egy papa vagyok, sőt nagy nagypapa.

³⁹ Pietro-Perugino (c. 1450-1523) itáliai festő, *A kulcsok átadása Szent Péternek* az egyik fő műve. tanítványai közé tartozott Raffaello is.

Ténylegesen van két unokám. Hát még miről beszéljünk? Más dolog, kicsit ilyen értelemben minden...

[hangkimaradás]

[01:00:39](#)

[...] ami ebből nekem... Kádár elvtárs kiszabta, Rákosi elvtárs kiszabta, Vitéz Kőbányai – nem Kőbányai – Nagybányai! kiszabta. Tehát úgy kiszabták nekem. Hát akkor nekem ott a Tolsztoj, Kleine, többek! Hát abba bele kellett írni, és el kell végezni az embernek a dolgát. Mert mindenkinek ki van szabva, most ezt visszanezéd-e a művészettörténetben. Hát akkor azért mégiscsak a Cervantes⁴⁰ azt mégiscsak megnyugtatóbb, mióta kimondták neki, hogy „Cervantes elvtárs, itt van az ideje”. Vagy azt mondja, hogy „Balzac⁴¹ elvtárs” Hát a Goriot apó? „Ideje volna, nem?” Ezt mondjuk a Sztálin találta ki. Ugyanis Zsdanov⁴² elvtárs megmondta, hogy mit kell írni. Na, érdemes is megnézni, mi történt itt a Csendes Donon⁴³ kívül, ezalatt a 70 esztendőben.

[01:01:42](#)

Aki visszanez magába, az szégyelli magát. Nagyon érdekes antológiát tudnánk, hogyha a neveket föl lehetne fedni. Visszamenőleg itten mindenféle lámpák kapcsán, hogy úgy magyar exponált ma nagy költőnk, „a csontok, papnak kizmáiba hajszoljuk a tékozló országban”⁴⁴. Nagyon egyszerű kis verseket írtak annak idején, Sztálin elvtársnak, Rákosi elvtársnak, ott van az asztalomon. Rettenetes dolgok derülnének ki, dehát ez a magyar jogrend szerint hitelrontás. Minek jelentetett meg, így nagyon kényelmes lenne, nem? Ennyit a... Pásztor, nem Pásztor – Juhász! De a Ferenc az ül.

⁴⁰ Miguel de Cervantes Saavedra (1547-1616) spanyol író, legismertebb műve a Don Quijote

⁴¹ Honoré de Balzac (1799-1850) francia író, a realista regény megteremtője.

⁴² Andrej Alekszandrovics Zsdanov(1896-1948) orosz kultúrpolitikus, párhivatalnok

⁴³ Mihail Alekszandrovics Solohov (1905-1984) Nobel-díjas orosz író regénye

⁴⁴ Juhász Ferenc (1928-2015) Nemzet Művésze, kétszeres Kossuth-díjas, József Attila-díjas költő költői képeire utal.

[01:02:36](#)

Márok Tamás: Na, hát akkor, a mai estére ennyi volt kiszabva nekünk. Úgyhogy akkor két dolgot szeretnék még megismételni. Az egyik az, hogy amit már előzőleg is beszéltünk, hogy a próbákra, aki szeretne, az bemehet és akkor ott megnézheti, bemehet a színházba.

[01:02:56](#)

Ruszt József: Hát, aki már járatos, az kicsit... Most a hát még itt, ma még itt, két napig Oliver⁴⁵ próbák vannak, pénteken a bemutató és jövő péntekig folynak még a Mohács⁴⁶ próbák, elég kis ravasz darab. Aztán egy Pest [...]. Azt tudom, hogy én pihenni fogok két hétig. És aztán Árpád kezdődik a Kisszínházban.

[01:03:32](#)

Márok Tamás: És a másik pedig az, hogy a főnök megígérte, hogy ha máskor meghívják itt, szívesen eljön, és akkor remélhetőleg több időnk lesz a diskurzusra.

[01:03:48](#)

Ruszt József: No, hát ez... Hát bocsánat, de muszáj volt, muszáj bejönnöm.

[01:04:04](#)

Erdélyi Ágnes: [...] elsősorban... akár egy bemutató után. Jó? [...] Ebben a félévben, vagy a következőben, a következő alkalommal, *Az Arbat* után mindenképpen.

[01:04:24](#)

Ruszt József: Hát egy pár érdekes – végül is érdekes – dolog van, ami hát nektek készül, hát nélkülem, de most nehogy éleződjön az osztályharc, hát nem a trolibuszvezetőknek csináljuk a Korvinust⁴⁷, meg az Árpádot⁴⁸, hát nektek csináljuk, hát!

⁴⁵ Lionel Bart könyvével, zenéjével és szövegeivel, musical - Charles Dickens: Twist Oliver regénye alapján

⁴⁶ Hágy Gyula: Mohács

⁴⁷ Bárány Péter: Korvinus Mátyás

⁴⁸ Vörösmarty Mihály: Árpád ébredése

[01:04:46](#)

Erdélyi Ágnes: [...] egyelőre.

[01:05:57](#)

Ruszt József: Köszönöm szépen!

[felvétel vége]